

Getijden vieren in Vleuten.

*bijdrage van Idelette Otten aan studiemorgen over de Getijden
van Genootschap voor Liturgie Studie, Utrecht 21 april 2023*

Ineke Cornet merkt in haar boek 'Dichter bij God'¹ terecht op dat mensen gemakkelijk vast kunnen lopen met het dagelijkse persoonlijke gebed – ik merk dat ook in mijn gemeente, dat mensen niet meer bidden en dat kinderen nog wel met een verhaaltje, maar niet meer met een gebed naar bed gebracht worden - en dat het daarom een uitdaging is om als kerk het dagelijks gebed meer te faciliteren.

Daar zijn we afgelopen najaar in Vleuten mee begonnen in de Torengleinkerk (Oude Willibrord). Niet als gevolg van een weldoordacht plan, maar meer als gevolg van een spontane ingeving. Toen ik daar in 2010 predikant werd was men al wel vertrouwd met *vespers* in de Veertigdagentijd. Ik heb dat toen mogen uitbreiden naar de Adventstijd, ook een vastentijd en later ook naar de feestelijke Paastijd en de Kersttijd.

Toen de kerk in 2019 werd gerestaureerd en een herinrichting onderging, daarbij geïnspireerd door Hans Uytendogaardt was het onze wens om een vaste opstelling te hebben voor de *vespers*, zodat we niet steeds stoelen zouden moeten sjouwen. Dat is gelukt. Op zondag nemen hier de ambtsdragers en de cantorij plaats.²

Na de lauden in de Paastijd

Juist toen we onze kerk na de restauratie in 2020 weer in volle glorie in gebruik wilden nemen gooide corona roet in het eten. Slechts een aantal mensen kon meedoen aan de vieringen. Deze opstelling bleek perfect voor een kleine gemeenschap. Toch wilden we de kerkdeuren door de week openen voor mensen zodat zij even in hun kerk konden zijn. Dat gebeurde elke di. en vr. tussen 12.00 en 13.00 uur. Op vrijdag werd ook het orgel bespeeld. Ik was als predikant altijd aanwezig en genoot intens van de ruimte en de rust. Toen de regels soepeler werden konden we elkaar op dinsdagmorgen ook weer ontmoeten bij een kop koffie bij de Haard. Maar om 12.00 verliet men dan weer de kerk zonder er echt binnen geweest te zijn, en dus ook zonder gebed. De combi met een *middaggebed (Sext)* werd uiteindelijk met succes

¹ Arjan Plaisier en Ineke Cornet *Dichter bij God*, Aanwijzingen voor een rijke liturgie, 2022 KokBoekencentrum

gelegd. De meesten die nu voor de ontmoeting komen blijven om het middaggebed mee te bidden. Nu hadden we twee getijden: *de vespers* op woensdag, sinds de komst van onze nieuwe cantor Samuel Reid Navarro zijn deze wekelijks in Taize sfeer en elke dinsdag een *middaggebed*.

Vespers in Taize stijl

Toen kwam de ingeving: hoe mooi zou het zijn om ook de *Lauden* en de *Completen* te gaan vieren. Dan vieren we de getijden van een kloosterdag verspreid over de week. De *Completen* op donderdag, omdat er dan vaak toerustingsavonden of gemeenteavonden zijn. Die zouden dan op deze manier mooi afgesloten kunnen worden. Blijf de vrijdag over voor de *Lauden*, 7.40 uur. Zodat je om 8.00 uur richting je werk kan gaan.

Getijden vieren in de Torenpiekerk

In de kerk die gebouwd is als gebedshuis kunt u niet alleen op zondagmorgen terecht, maar ook door de week, voor Stille Tijd, zoals in een klooster. De diverse gebedsmomenten van een dag in een klooster hebben wij verdeeld over de week:

Dinsdag
 11.00 - 12.00 uur Koffie Bij de Haard (achter de kerk)
 12.00 - 12.20 uur Middaggebed & aansluitend tot 13.00 uur is er Open kerk

Woensdag
 19.30 - 20.00 uur Vespers (Avondgebed)
 Zingen
 Lezing
 Stilte

Donderdag
 21.40 - 22.00 uur Completen (Nachtgebed)

Vrijdag
 07.40 - 08.00 uur Laudan (Morgengebed)
 12.00 - 13.00 uur Open kerk, met orgelspel

Wees welkom om stil te zijn, te bidden of een kaarsje te branden.
 Onze predikant ds. Idelette Otten is aanwezig en aanspreekbaar.

In de hal van onze kerk kunt u houdbare etenswaren afleveren voor Voedselbank Leidsche Rijn.

We naderden zo toch aardig wat Anton Ent³ dichtte bij psalm 91

*Wie zich hecht aan het woord, woont
in feestelijk ritme. Dagelijks lees ik
een psalm en hoor ik uw stem.*

Voor elke getijde ligt er een orde van dienst klaar, ontleend aan het dienstboek van de PKN. Voor de Completen heb ik gebruik gemaakt van gebedsteksten uit het boek van Tish Warren 'Bidden in de nacht'⁴.

Waak, lieve Heer, bij wie werken, waken of wenen vannacht,
en laat uw engelen hen behoeden die slapen.

Zorg voor de zieken, Heer Christus;
geef rust aan vermoeiden, zegen de stervenden,
troost wie lijden, heb medelijden met de beproefden,
bescherm wie blij zijn, en dat alles omwille van uw liefde.

Heer verhoor ons!

De lezingen zijn de dagteksten van Taize. Het vergt dus nagenoeg geen voorbereiding en ik woon 5 minuten lopen van de kerk af...

Mooi bedacht. Maar hoe zal dit gaan in een gewone dorpskerk van een gewoon dorp...?

Vanwege die toch wel spannende vraag begon ik mijn ervaringen op te schrijven in wat ik noem mijn 'getijdendagboek'.

Ik had al wel door dat geduld nodig was. Plus dat het een oefening zou zijn in loslaten van verwachtingen. Gelijk viel me al wel een wat ik noem 'massieve onverschilligheid' op over dit initiatief. Maar ja, wat wil je, er had ook niemand om gevraagd.

De reacties wil ik in drieën delen.

Eerst die van de gemeente, dan die van mijzelf en tenslotte, die van mensen buiten de gemeente.

1. Mijn gemeente

Slechts enkelingen vinden hun weg naar deze gebedsmomenten. Grosso modo vinden mensen het weer iets 'katholieks': naast een kruisje slaan en veel staan in de dienst en een onberijmde antwoordpsalm hebben we in Vleuten nu ook getijden. De meesten voelen zich niet geroepen om naar de kerk te gaan om te bidden. De cantorijleden, die voor de repetitie eerst nog even de *vespers* mee zouden kunnen bidden kiezen daar op een paar na niet voor. Na een toerustingsavond zou je toch mooi de avond met een gezamenlijk gebed kunnen afsluiten, maar dat is voor velen toch te veel gevraagd, men is moe en gaat naar huis. Terwijl de stilte van het avondgebed de slaap volgens mij alleen maar ten goede kan komen als we met de psalmist van psalm 4 meebidden...

*In vrede leg ik mij neer
en meteen slaap ik in (psalm 4)*

³ Anton Ent *Man van twee wegen*, Gedichten geënt op de Psalmen, 2007 Katholieke Bijbelstichting

⁴ Tish Warren, *Bidden in de nacht*, Voor wie werken, waken en wenen, 2021 Uitgeverij Van Wijnen

Bij het *middaggebed* werkt de aansluiting met het koffie-uurtje wel goed. Ooit waren we zowaar met 18 mensen (ja ik tel ze toch) en hoewel de meesten het moeilijk vinden om een gebedsintentie uit te spreken beginnen mensen hier ook langzaamaan wat vrijer in te worden. Bij de *completen* en *lauden* is het aantal deelnemers het laagst, maar altijd wel verrassend. Opeens komt een moeder binnen met haar zoontje of een heel gezin bidt de *completen* mee of zomaar twee onbekenden. Onze organist Dick van Dijk komt doorgaans vanuit Utrecht stad de *completen* begeleiden op ons kistorlog en vanuit de Meern komt steevast een rooms-katholieke man meebidden. Er vormt zich toch elke keer weer een kleine geloofsgemeenschap.

Maar ik heb de neiging altijd weer op meer te rekenen: Mijn gemeente telt ruim 1000 mensen. Als - met 4 getijden in een week - ieder lid slechts aanwezig zou zijn bij een van de getijden dan zou je volgens mij slechts 1x in de 4 jaar aan de beurt zijn. Dat zou niet te veel gevraagd zijn... Maar wees getroost, ik heb nog maar 1x alleen gebeden, op vr. 10 febr.:

Voor het eerst ben ik alleen. (vast mijn straf voor het verslapen vorige vrijdag). Kan het niet anders doen dan anders. Ik lees voor mezelf hardop en weet engelen om mij heen. Ervaar een sterk gevoel er te zijn in de plaats van al die anderen die er niet zijn, niet kunnen, niet willen of onverschillig zijn. Een les voor mij om over hen niet te oordelen.

Ik merk naast onverschilligheid ook een grote trouw en solidariteit. Ouderling Annemarie is er altijd. Toen het heel glad was en afgeraden werd om de weg op te gaan dacht ik alleen te zullen zijn maar kwam er toch iemand die mij niet alleen wilde laten bidden.

Waarom hoop ik dat gemeenteleden de getijden toch gaan ontdekken?

Omdat gebed vooraf gaat aan geloof. Tish Warren maakt dat in haar boek over de Completen 'Bidden in de nacht' duidelijk: 'Onze gebeden verwoorden vaak ons innerlijk leven. Maar gebed vormt in feite ons innerlijk leven. Als we de gebeden bidden die ons gegeven zijn, ongeacht hoe we ons daarbij voelen of hoe we denken over God op dat moment, dan ontdekken we soms, tot onze verrassing, dat ze ons leren geloven'.

Of om het met Benedictus te zeggen: het zingen van de psalmen verandert je innerlijke gesteldheid.

Maar de verstillingsvinding om te bidden gaat niet vanzelf, het vergt oefening. Stephan Sanders zegt over het bidden op vaste momenten van de dag: 'Anders schiet het er maar een beetje bij in, je moet routine opbouwen'⁵. Het katholieke geloof is bij uitstek iets wat je moet doen – je moet het geloof gewoon heel veel oefenen'.

Maar helaas bemerk ik bij protestanten nog altijd een diepe weerstand tegen het katholieke... Ooit hoopte ik in de buurt van een klooster te komen wonen. Dat leek me zalig, om dan regelmatig mee te kunnen bidden. Het klooster in Maarssen vond ik iets te ver weg, maar na een jaar wonen in Vleuten ontdekte ik de gemeenschap van de zusters van Maria van Postel. Als ik zag dat het 11.45 uur was, veerde ik op: nog mooi op tijd om mee te bidden met de zusters. Ik knapte er altijd van op, ook in zware tijden vanwege de aandacht en de liefde, die ik daar ervoer. De zusters zijn vertrokken naar Boxtel, en nu heb ik (uit nood) mijn eigen klooster in de protestantse kerk. In lijn met Bert de Leede, die een toekomstige kerk voor zich ziet die een 'binnenwereld' heeft, een soort van klooster in de samenleving. [...]. 'Laten we het wagen met weinig kerken, maar die dan wel altijd open zijn'⁶.

⁵ Nederlands Dagblad 7 april 2023

⁶ PThUnie oktober 2022

Ik waag het erop met weinig gemeenteleden. Maar probeer natuurlijk hun interesse te winnen, nu met kaartjes met de gebedstijden erop, die je in je mobielhoesje kunt stoppen. Als ze eenmaal in je hoofd zitten, volgen mogelijk je voeten...

2. Mijzelf

Bidden werkt, ook in mij als bidder.

- De getijden geven mijn week naast de zondag een goede structuur.

- Ze werken als een spirituele motor.

- Ik geniet in eigen kerk van wat ik het kloostergevoel noem, dat je geniet van de lichtinval in de ochtend en middag en van de schemer in de avond: elk dagdeel zijn eigen sfeer. Ik zou dat meer mensen gunnen.

- Ze zijn ook een les en maken me nederig. Je hoopt dat er iemand komt en je bent blij met steeds weer een iemand, maar het aantal deelnemers moet mij niet teleurstellen. Jozef Wissink benadrukte in zijn Willibrordlezing van afgelopen jaar de lege kerken maar te accepteren en je teleurstelling erover niet te voeden, begroet de mensen één voor één.

- De getijden intensiveren mijn vasten en mijn feesten. Ze leren mij te verwijlen bij.... zoals nu bij Pasen, met de brandende Paaskaars vooraan in de kerk en de prachtige opstandingskoon. Maar ook zoveel andere gedenkdagen komen in beeld, zoals bv de dag van Michael en alle engelen. In onze kerk ligt het boek van de 100 heiligen van de Dom. Er is altijd wel iemand om bij stil te staan. Zoals vanmorgen nog bij Anselmus van Canterbury, die op 21 april in 1109 overleed.

Door ook door de week zoveel in de kerk te zijn is het op zondag extra feestelijk. Dan geniet ik meer van de mensen en is ook de kleiner wordende gemeenschap toch een veelheid.

Ook voor mij als pastor zijn de getijden van belang. Zaken, waar ik te gauw aan voorbij ga, komen in de stilte of bij het zien van mensen naar boven, maar bovenal bieden de getijden mij een fundamentele spreekrichting.

3. Buitenstaanders

Dat brengt mij bij hen die soms naar eigen zeggen 'buitenstaanders' zijn geworden, of buitenkerkelijk. Zou ook voor hen het volgende waar kunnen zijn?

'Als je zelf geen woorden meer vindt, is het een grote genade ze aangereikt te krijgen.

Misschien nog belangrijker is het dat je de woorden tot iemand kan richten: een onvoorwaardelijke luisteraar die je pijn kent en mogelijk zelfs meevoelt maar die er tegelijkertijd boven staat en terug toekomst kan geven. Zo ziet Israël zijn God. Wie leeft "van God los" – kiest ervoor te leven zonder fundamentele spreekrichting [...] Onze samenleving lijdt onder deze armoede'.⁷ De getijden bepalen ons weer bij die fundamentele spreekrichting.

Zet een kerkdeur open en vroeg of laat komt er altijd iemand binnen en vaak een onbekende. Ik vergeet nooit die jonge vrouw in coronatijd, die binnenkwam en ging knielen op de harde tegelvloer. Vaak zijn kinderen, die hun ouders de kerk binnentrekken, zoals joodse David, die steeds naar het 'huis van de klok' wilde gaan.

Buiten in het kastje hangen de gebedstijden en er staat een groot bord buiten voor de kerk, soms staat het in het plaatselijk krantje, maar verder moet het maar gaan van mond op mond. Als ik wel eens met iemand spreek van buiten de kerk merk ik dat de drempel van de kerk op

⁷ Bart Paepen, Martin Otten, Rudi Mannaerts *Godsspraak, de twaalf kleine profeten*, 2007 Halewijn

zondagmorgen gewoon te hoog is. Dan is het cruciaal dat de deuren ook door de week open staan.

Soms merk ik bij de vespers, dat er meer ‘onbekenden’ zijn dan gemeenteleden.

En soms worden onbekenden bekenden. Zoals diaken Alexander uit Oekraïne. Hij leidde de film ‘Adam waar ben je’ in. We bekeken met een zaal vol de prachtige film over een klooster op Athos. Tijdens de film bedacht ik dat we na afloop natuurlijk de Completen zouden moeten bidden. We hoefden er niets voor te doen. De orde was er. En de monniken in de film hadden ons juist geleerd dat als je voor God werkt je niet de uren telt. En de abt had het accent gelegd op samen. Samen werken, bidden en wijn drinken. Want anders had God wel voor iedereen een eigen planeet gemaakt. Een prachtig pleidooi voor het gemeenschappelijk gebed. Onvergetelijk was de wijze waarop de diaken psalm 140 zong. We hoefden er niets voor te doen, behalve de mensen nodigen.

Dat in de vastentijd twee jonge moslims de Completen mee baden na een avond over hun vastenervaringen was eveneens verrijkend, ook voor hen.

Met Thomas Halik mee denk ik dat we de grens tussen gelovig en niet-gelovig niet zo scherp kunnen trekken. Beiden kunnen zich verwonderen. Zoals Rolf Bodelier die een werkkamer heeft in het gastenhuis van abdij Koningshoeven in Tilburg en zich afvroeg wat er met een niet-gelovige gebeurt die een volle week het kloosterleven volgt. Het werd gepubliceerd in de Groene Amsterdammer van afgelopen december⁸.

‘Wel hij staat weer stil bij de simpelste dingen. Zoals bij het feit dat het ’s nachts donker is en vervolgens de zon opgaat. Dat de dag rond het middaguur wat inzakt en je aan het einde van de dag de balans opmaakt. Ik leer dat je zo’n dag kunt zien als het leven zelf. Het verloop van een etmaal spiegelt het verloop van een mensenbestaan. En dat hoor je terug in de psalmen’.

Oud abt Dom Karmel voegt toe: ‘Er zit een reden achter ons bidden en ons werk, achter de stilte, achter de rituelen en het zingen van de psalmen. Het mysterieuze heeft woorden nodig. En vorm. En handelingen. Plus een gebouw waarin het voelbaar wordt’.

Ik waag het erop nog even door te gaan met de getijden in ons kerkje in Vleuten. Om met Hans Schaeffer te spreken als tegenwicht tegen ‘dat ontzettend ongenadige individuele’. Maar ook krachtens de kerkorde van mijn eigen PKN ord. 5, art.7

De dienst van de gebeden en de lofprijzing kan ook gestalte krijgen in de dagelijkse getijdendiensten, met name in het morgengebed, het middagebed en het avondgebed.

Ik hoop met collega Jolanda Aantjes dat de kerk meer gaat bidden en minder gaat praten. Want dan wordt de mens kleiner en God groter.

Tenslotte: naast onze kerk staat een christelijke school. De directeur is van rooms-katholieke huize. Ik vroeg haar laatst hoe laat haar werkdag op vrijdag begon. Om 8.00 uur. Ik zei: mooi, dan kun je juist de Laudens meevieren. Dat vond ze een prachtig idee voor het begin van een teamdag. Ik heb haar nog niet gezien, maar deze week opnieuw genodigd...

Graag laat ik mijn slotwoord aan een eigentijdse dichter: Esther Naomi Perquin

⁸ De Groene Amsterdammer, 22 december 2022. Jaargang 146/nr.51-52

Over het bidden⁹

Het bidden is van het zelfzuchtige het toegewijde maken,
is binnensmonds vloeken, het openbaren van het
on gezegde, iemand bezoeken, aan te leren
maar niet uit te leggen,

is een gemiste oproep op een telefoon die nergens ligt,
een langdradig misverstand tussen de hemel en de aarde,
wat je niet in handen hebt voorgoed willen bewaren,

is een touw werpen om een wolk en geloven
dat je straks wordt opgetild,

is lachend wacht gaan staan, is ongemerkt klinken in het koor
dat zingt, is onbeschaamd, stampvoetend zeuren, is het
adresseren van zorgvuldig afgeleerde, hardnekkig
teruggekeerde hoop, is verwerven
en vergeten tegelijk,

is het maken van een boodschappenlijst, een onvoltooide
oefening, de echo van andermans stilte waar je,
hebberig, een oud geluid in wringt,

is de kleinste vorm van activisme, gelijke delen liefde en
cynisme, het vormen van een tweede stem, is wat
nooit gebeurde navertellen tot je er zelf
overtuigd getuige van bent.

⁹ Esther Perquin *Ongevraagd advies*, 2022 Uitgeverij van Oorschot